

ДЕЯН ЕНЕВ
„КАЛУНЯ-КАЛЯ“
ЗАБРАВЕНИЯТ РОМАН
ШЕДЬОВЪР ЗА АПРИЛСКОТО
ВЪСТАНИЕ

chitanka.info

Много ли романи имаме за Априлското въстание? Романи от ранга на „Цената на златото“ на Генчо Стоев? За да си позволим да държим в забрава един роман шедьовър, посветен тъкмо на Априлското въстание.

Романът „Калуня-каля“ е публикуван през 1988 г. в издателство „Български писател“. Един роман шедьовър, сякаш излязъл от перото на Димитър Талев, Иво Андрич или Исмаил Кадаре.

Един напълно забравен роман.

Някой ще каже: а как разбра, че е шедьовър? На това ще отговоря така: кой за каквото е учил. Аз съм учил за това да познавам шедьоврите.

Автор на романа „Калуня-каля“ е писателят Георги Божинов. Тази година се навършват 90 години от рождението му и десет години от смъртта му. Това е добър повод да си спомним за него и да извадим от забравата името му и творчеството му. То не е голямо — всичко на всичко половин дузина книги.

Аз стигнах до романа „Калуня-каля“ — или романът „Калуня-каля“ стигна до мен — по много странен начин. Сега ще ви разкажа как стана това.

Като човек безработен и книголюбец денят ми често минава в това да се понавъртам по местата, където продават в кашони стари книги. Има една осемдесетгодишна бабичка с изпечено като глина от студа, слънцето и вятъра лице, която продава стари книги при входа на пазара „Красно село“ в София. След реконструкцията на пазара я изгониха оттам, но тя си намери подслон на един малък слънчев паркинг отсреща, през улицата. Та минавайки веднъж в средата на март тази година край нея, аз за пореден път порових в нейните кашони. Така в ръцете ми попадна романът „Калуня-каля“. Нито заглавието ми говореше нещо, нито името на автора. В крайна сметка прелистих страниците и прочетените две-три изречения ме накараха да си купя романа — за два кинта.

Оттам насетне започна моето изумление. Четях книгата и с всяка прочетена страница разбирах, че държа в ръцете си шедьовър. И недоумявах как така съм пропуснал през годините този роман и този автор. И сетне ето какво направих. Първо издирих какви още книги има от този човек, кои от тях се продават по интернет и си ги заръчах. Натрупах ги на пода до леглото си — всичко на всичко половин дузина

книги — и ги изчетох. Сетне взех тефтерчето с телефоните на членовете на СБП (притежанието на това тефтерче май ми е единствената файда от членството ми в Съюза на писателите) и започнах да звъня на колеги — на стари, опитни, втели и кипели писатели, и да ги разпитвам за този роман и за автора. С едно-две изключения, те също не бяха чели романа. Виж, писателя повечето го знаеха. Само че не с романа, а с един случай, който отнесе главата на Камен Калчев като главен редактор на сп. „Септември“ през далечната 1975 г. и за който ще стане дума след малко.

Събирах троха по троха информация за този писател. И лека-полека образът му започна да се очертава пред очите ми.

Завършил философия и руска филология като втора специалност. Знаел 4–5 езика: руски, немски, френски, английски, италиански. Към края на живота си започнал да учи и турски. Чепат човек с трудна съдба. Общо взето, немилостив към семейството си. Бил кореспондент на „Труд“ и „Отечествен фронт“ в страната, главно в Благоевградско. Изчезвал задълго, забивал се в горите и планините, после пак се появявал. Вълк единак. Не цепел басма на никого, особено на писателските величия в СБП. Талантът му респектирал. Страдал от хронично безпаричие. Отишъл си от този свят на 80-годишна възраст, навръх 24 май през 2004 г. Само ден по-рано, в навечерието на празника на буквите, бил награден със „Златен век“, все пак доживял и такава радост.

Освен „Калуня-каля“, той издава няколко книги с пътеписи, една брошура за Руско-турската война, един документален роман за Стефан Караджа, една детско-юношеска книга с разкази за животни. Всичко на всичко половин дузина книги.

Петър Митев Калчев, по-известен като Камен Калчев, има например близо 50 книги.

Та като казах Камен Калчев — ето какъв е случаят с уволнението му от поста главен редактор на сп. „Септември“.

Георги Божинов дава за публикуване в редакцията на списанието 50-ина страници пътепис. Както си му е редът по онова време, ръкописът отлежава близо година, а може би и две. Най-сетне е разписан за печат. Дни преди списанието да тръгне за печатницата, Георги Божинов предава на редактора Николай Кирилов още няколко странички и Кирилов ги подпъхва в папчицата. Дали самият Кирилов

ги е чел тези странички, или не ги е чел, това не знам. Пътеписът, озаглавен „Гора зелена, вода студена“, излиза в книжка 3 на сп. „Сертември“ от 1975 г.

И после избухва скандалът. Скандалът е огромен, нечуван за онова време. Има ефекта на ядрена бомба. Защото в допълнително добавените странички е описана орисията на петима българи, лежали в сталинските лагери в Сибир.

Съветският посланик звъни директно на Тодор Живков. Тодор Живков нарежда немедленно да се уволни ръководството на списанието, во главе с партийната икона Камен Калчев, по това време и зам.-председател на СБП.

Тиражът на списанието е иззет и претопен.

Георги Божинов веднага също е уволнен като кореспондент на „Труд“ в Благоевград и 3–4 години остава без никакво препитание. Жена му Минка, която е учителка по това време, на свой ред е уволнена. През тези години семейството често нямало пари дори за сол. И ядели рядката бобена чорба безсолна.

В апартамента си в Благоевград на деветия етаж Георги Божинов бил качил огромна чвореста маса, издялана от ствола на вековно дърво. По средата на хола, от който се виждали всички планини околоръст. Жена му Минка искала нормални мебели, една прилична холна гарнитура — и изведнъж тази маса! Сякаш в хола е влязла мечка.

Но авторът на „Калуня-каля“ бил такъв. Представям си го как е идвал в София и е обикалял приятелите — да търси работа, някакви поръчки за писане. Защото безпаричието е било най-страшният бич за автора на „Калуня-каля“.

В друга от книгите му — „Сивият скиталец“, в разказа „Сурабайрактар“, има няколко пестеливи изречения, в които Георги Божинов е закодирал несретата си, своята безпарична горест: „В живота на всеки човек има трудни мигове. Имах ги и аз, като всеки човек. Бяха мигове, когато най-хуманно отношение, почти човешка милост, виждах не от хората, а от кучето си. Да, да. Веднъж дори се случи така, че нямаше какво да ям. Беше за малко време, но така се случи наистина. Помощ отникъде. Тогава посегнах към хляба на Сура — няколко крайни корички, спечени на кокал. И докато опитвах да ги строша със зъби, той стоеше отсреща и ме гледаше внимателно. Като човек ме гледаше. Оттогава — запомних това, — точно оттогава той започна да

ми оставя крайните корички. Сам изядаше останалото, после мишкуваше около кошерите, ловеше скакалци из поляната. Но тия корички не пипаше. Преди си изядаше всичко — сега оставяше. Казвам самата истина. Не зная какво беше това. Може би човещина някаква кучешка. Или — да го кажем по-точно — кучещина човешка, непонятна за човека и неосъзната от кучето. Казвам само, че не зная какво беше — и не го узнах. Но така беше.“

Представям си го — писателя Георги Божинов — как е идвал в София, как е обикалял приятелите, как е връщал заемите, за да поиска веднага нови... За да се скрие накрая пак, като вълк единак, в барачката си, при ръкописа на „Калуня-каля“.

Георги Божинов е имал един черен тефтер, нещо като дневник. Черната найлонова подвързия тук-там е стопена от паднали цигарени огънчета. На първия лист пише: декември '78. Последните записки са от септември 1991 г.

Писано е със синьо мастило, с химикалка, с дърводелски молив — чер и син.

Видях писалката. Капачето ѝ по някое време се е пукнало и Георги Божинов го излекувал с тънка медна телчица. Красиво направено, здраво, като фабрично.

Обичал е да пише с мастило.

Обичал е здравите, красиво направени неща.

Холската маса в апартамента му в Благоевград е такава. Сега тя седи сиротна и могъща, покафеняла, полирана като злато от ръцете на стопанина си, там, в празния апартамент.

Романът му е такъв.

Вътре, в този чер тефтер, е заключена част от времето, когато е писан романът „Калуня-каля“.

Вътре са заключени онези негови години от живота му, които писателят определя по следния начин: „Три гладни години и десет полугладни“.

В други едни бележки, от други тефтери, се появява датата на началото на романа. Лятото на 1975 г. Веднага след височайшето му уволнение по телефона като кореспондент на „Труд“ за Благоевградски окръг.

Знаел е как да се спаси. Веднага е започнал да пише романа. По-късно споделял пред домашните си: „Писах «Калунята» като луд“.

Обичал е сам да си прави тефтерите. От картон изрязвал тесни листа, които сам зашивал от едната страна с канап. Голяма част от „Калунята“ е написана на такива тефтери. Със синьо мастило. С онази проста писалчица с пукнатото капаче.

В черния тефтер — дневник под страничката с надпис „Април ’80“ се появява текст:

„Калуня-кале“ — довършване, препис.

Романът излиза през 1988 г.

По какви ли редакторски чекмеджета се е търкаляла през тези 8 години папката с машинописа? Какъв ли студ е брала през тези осем полугладни години.

Тефтерът не казва.

Георги Божинов е имал малко лозенце току преди входа на Благоевград. Тук наоколо, по двата слънчеви склона на падината, едно време е имало само лозя с барачки и къщета. Сега коловозите на пътя са обрасли с трева. Сега всичко е окрадено и рухнало. Изравнено със земята. Растат само дивачки и трънаци и тук-там по нещо запазено от старите благородни овошки. Но лозенцето на Георги Божинов по чудо още го има. И къщичката стои, на два ката, едно мазенце долу и една стаичка горе. От изронената вече тераска се гледат планините. Прозорецът е изскубнат, вътре е пален огън. Над прозореца, върху някога бялото, някога варосано триъгълно чело на къщичката, Георги Божинов нарисувал със синка контура на един вълк, който вие срещу

луната. Или срещу неправдите на този свят. Вълкът още личи, още се вижда.

Не ви ли прилича този пейзаж по нещо на пейзажа в българската литература?

За тази книга тепърва ще се говори. Най-важното е свършено — новото издание на „Калуня-каля“ е в ръцете на читателите. То ще върне Георги Божинов в българската литература и ще пренареди челото ѝ. Това може да отнеме години. Но ще се случи. Защото Георги Божинов е един от най-големите български писатели.

Мога да сравня „Калуня-каля“ по писателско майсторство с „Татарската пустиня“ на Дино Будзати или с „В очакване на варварите“ на Нобеловия лауреат Дж. М. Кутси. А по надникване в народния етос и разломите му — единствено с „Железният светилник“ на Димитър Талев. И с нищо друго.

Деян Енев

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.